

УДК 378.091.31-025.14:376.011.3-051(045)

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-4\(217\)-102-105](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-4(217)-102-105)

НИКОЛАЕСКУ ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА,

докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри дошкільної та спеціальної освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Inna Nikolaesku,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Preschool Education, Head of the Preschool and Special Education Department, The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

E-mail: nikolaesku@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9928-9291>

СОЛОВЕЙ ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА,

докторка філософії, старша викладачка кафедри дошкільної та спеціальної освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Yuliia Solovei,

Doctor of Philosophy, Senior Lecturer at the Department of Preschool and Special Education, The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

E-mail: solovey_yula@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4778-7640>

БОНДАР ВІКТОРІЯ ГРИГОРІВНА,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри дошкільної та спеціальної освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Viktoria Bondar,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Preschool and Special Education, The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

E-mail: bondarvikusy2017@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8874-4319>

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ДЕФЕКТОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПІЛОТНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

А Досліджено особливості змішаного навчання як інноваційної форми фахової підготовки майбутніх учителів-дефектологів до професійної діяльності в умовах воєнного стану. Схарактеризовано потенційні можливості інформаційних технологій і важливість впровадження ІКТ як невід'ємного складника сучасної освіти.

З'ясовано, що в процесі змішаного навчання в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану традиційні форми та методи переформатовуються у сучасні форми, як-от: відеолекція, відеоконференція, форум, чат-бесіди у додатках Viber, Telegram, комунікація за допомогою електронної пошти; презентації (у форматі мультимедіа-презентації, скрайбінгу тощо), подкасти, вебінари, віртуальні лабораторії, віртуальні світи тощо. На базі Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького проведено пілотне дослідження серед здобувачів вищої освіти з метою аналізу досвіду практичної реалізації змішаного навчання у підготовці вчителів-дефектологів в умовах воєнного стану.

Ключові слова: освітній процес; заклад вищої освіти; змішане навчання; дистанційне навчання; майбутній учитель-дефектолог; фахова підготовка; професійна діяльність

BLENDLED LEARNING AS AN INNOVATIVE FORM OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF DEFECTS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY: A PILOT STUDY

С Peculiarities of blended learning as an innovative form of professional training for future special education teachers for their professional activities under martial law conditions were studied. The potential applications of information technologies and the importance of introducing ICT as an integral component of modern education are characterized.

It was found that in the process of mixed learning under the conditions of the COVID-19 pandemic and martial law, traditional forms and methods have been reformatted into modern forms, such as: video lecture, video conference forums, chat conversations in Viber, Telegram applications, communication with e-mail; presentations (in the format of multimedia presentations, scribing, etc.), podcasts, webinars, virtual laboratories, virtual worlds, etc.

It was established that to achieve a harmonious synthesis of the theoretical and practical components of the educational process, as well as to ensure the individual trajectory of professional and personal development of students, it is necessary to create an innovative information and communication educational space that will cover the entire process of mixed learning, in which pedagogical and educational technologies will be combined with innovative technologies of distance, electronic, and mobile learning.

On the basis of The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, a pilot study was conducted among students of higher education with the aim of analyzing the experience of the practical implementation of blended learning in the training of special education teachers under martial law.

An information and communication educational space has been developed and proposed for use, covering the entire process of mixed learning, during which pedagogical and educational technologies are combined with innovative distance, electronic and mobile learning technologies.

According to the data obtained during the pilot study, it was established that there are all prerequisites for the implementation of a number of psychological-pedagogical and scientific-methodological activities in the format of scientific-methodical and scientific-practical conferences, seminars, trainings, etc., which will contribute to solving the problems of professional training of future teachers – special education teachers through mixed education.

Keywords: *educational process; institution of higher education; blended learning; distance learning; future special education teacher; professional training; professional activity*

Вступ. В умовах воєнного стану та сучасного переходу до ринкових відносин необхідне докорінне реформування системи вищої педагогічної освіти, що має базуватися на засадах, задекларованих Болонською конвенцією, та спрямовуватися на якісну підготовку фахівців із високим рівнем професійної компетентності. Саме тому, як зауважує А. Дрокіна, «сьогодення передбачає соціальне замовлення у системі вищої педагогічної освіти, що виражається у вимогах до підготовки сучасного покоління педагогів, здатних до професійної діяльності в умовах інформатизації освіти» [2, с. 26].

Вважаємо, що для підготовки майбутніх учителів-дефектологів у закладах вищої освіти (ЗВО) варто створити інноваційний інформаційно-комунікаційний освітній простір, що буде охоплювати весь процес змішаного навчання, за якого педагогічні й освітні технології поєднуються з інноваційними технологіями дистанційного, електронного, мобільного навчання для гармонійного синтезу теоретичного та практичного складників освітнього процесу, а також для забезпечення індивідуальної траєкторії професійно-особистісного розвитку студентів.

Актуальність дослідження і постановка проблеми.

Результати аналізу наукової літератури свідчать про те, що питанню реалізації змішаного навчання у підготовці вчителів-дефектологів присвячена низка досліджень. Близькими за темою дослідження є наукові праці вітчизняних авторів, у яких розглядаються проблеми, що стосуються таких питань: аналіз змісту дефініції «змішане навчання» (І. Воротникова, О. Даниско, Л. Данькевич, Н. Рашевська, Л. Семеновська); особливості змішаного навчання у підготовці педагогів (І. Середа, В. Коткова, А. Шевцов, О. Ласточкіна, В. Никоненко та ін.).

У контексті порушеної проблеми дослідницьке зацікавлення становлять наукові доробки зарубіжних учених, присвячені вивченню питань змішаного навчання

та реалізації можливостей дистанційного навчання (J. Anderson, S. Brookfield, B. Gokbulut, M. Laanpere, A. Reis, M. Simonson, N. Milman, R. Alebaikan та S. Troudi, T. Barker, S. Greener).

Вивчення виокремлених напрямів зарубіжних і вітчизняних досліджень засвідчило, що предметом аналізу науковців обирався широкий спектр теоретичних і практичних проблем дистанційного та змішаного навчання [3], проте поза їхньою увагою залишалось питання реалізації змішаного навчання у підготовці майбутніх фахівців в умовах воєнного стану, використання інноваційних форм і методів навчання у фаховій підготовці майбутніх учителів-дефектологів.

Виділення невирішених раніше частин проблеми.

Незважаючи на вагомі досягнення в теорії та практиці змішаного навчання, вплив різних глобальних і локальних змін на процес підготовки майбутніх учителів-дефектологів настільки великий, що й надалі простежується можливість удосконалення та деталізації цього підходу. Отримання теоретичних напрацювань і практичних результатів із досліджуваної теми дозволить ЗВО адаптувати освітній процес до сучасних тенденцій, технологій і вимог ринку праці, забезпечити сталість і контрольованість освітнього процесу під час змін.

Метою статті є аналіз практичного досвіду Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (далі – ЧНУ імені Б. Хмельницького) щодо реалізації змішаного навчання у підготовці учителів-дефектологів в умовах воєнного стану.

Методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація – для вивчення наукової літератури, нормативно-правових актів, дисертацій, інтернет-ресурсів, що вможливили з'ясування стану розроблення вибраної проблеми, обґрунтування концептуальних засад, упорядкування отриманих результатів; емпіричні методи – педагогічний експеримент,

бесіда, анкетування, спостереження, тестування – для визначення ефективності та відстеження проблем змішаного навчання у підготовці майбутніх учителів-дефектологів в умовах воєнного стану; прогностичний метод (визначення перспектив упровадження змішаного навчання у підготовці майбутніх учителів-дефектологів в умовах воєнного стану).

Викладення основного матеріалу. Освіта є однією зі сфер, яка зазнає феноменальних змін у результаті розвитку та використання інформаційних технологій. Змішане навчання є результатом системи навчання, заснованої на передових технологіях. Варто зауважити, що дефініцію «змішане навчання» вперше схарактеризовано науковцями С. Бонком та С. Гремом у 2006 році. Т. Собченко, аналізуючи дефініцію «змішане навчання», визначає його як багатозначний термін, що має кілька синонімічних значень: «гібридне навчання», «комбіноване навчання» та «гнучке навчання» [4].

Змішане навчання вимагає свідомої підготовки медіа, методів і способів організації навчальних ситуацій шляхом об'єднання традиційних медіа та методів із компонентами та можливостями електронного навчання.

Аналіз особливостей використання змішаного навчання у ЧНУ імені Б. Хмельницького в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану засвідчив, що у процесі такого навчання використовуються різноманітні традиційні методи. В. Олійник зазначає, що ці методи «у нинішній ситуації переформатовуються у сучасні дієві форми, як-от: відеолекція, відеоконференція, форум, чат-бесіди у додатках Viber, Telegram, комунікація за допомогою електронної пошти; презентації (у форматі мультимедіа-презентації, скрайбінгу тощо), подкасти, вебінари, віртуальні лабораторії, віртуальні світи тощо» [4, с. 26].

Результати дослідження. Організація змішаного навчання, зокрема і дистанційного, в ЧНУ імені Б. Хмельницького відбувається з допомогою платформи Google Classroom та освітніх платформ кафедр, де розміщено актуальну інформацію з дисциплін, які вивчають здобувачі. Опитування серед магістрів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» (платформа Kahoot – <https://kahoot.com/schools-u/>), проведене викладачами кафедри дошкільної та спеціальної освіти щодо задоволеності здобувачів використанням Google Classroom показало, що студентам подобається використовувати таку платформу у процесі навчання. Зокрема, 78 % магістрів повністю задоволені використанням цієї платформи; 13 % здобувачів вищої освіти хотіли б спробувати іншу освітню платформу (тому на перспективу плануємо використовувати й інші платформи для реалізації змішаного навчання); 9 % респондентів написали свою відповідь і надали рекомендації та побажання щодо змішаної форми навчання, які обов'язково врахуємо при реалізації освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Для з'ясування готовності майбутніх учителів-дефектологів до реалізації змішаного навчання в умовах воєнного стану нами було розроблено опитувальник

в Google Forms, який передбачав закриті та відкриті запитання. В опитуванні брали участь 26 магістрів, які працюють у різних закладах дошкільної та спеціальної освіти Черкаського регіону. Метою проведеного опитування було отримати інформацію щодо обізнаності майбутніх учителів-дефектологів із поняттям «змішане навчання», формами змішаного навчання і взагалі чи доводилося їм працювати в змішаному форматі. Стосовно термінологієми «змішане навчання», розкрити який необхідно було в наступному питанні опитувальника, майбутні вчителі-дефектологи майже одноставно ототожнювали його з офлайн- і онлайн-навчанням (92,3%). Деякі здобувачі вищої освіти (15,4%) вважають таку форму навчання, що здійснюється лише за допомогою різних освітніх онлайн-платформ, проте дехто (3,8 % від опитуваних) вважає, що це навчання лише онлайн або офлайн і за допомогою різних платформ одночасно.

Аналіз питання про тотожність понять змішаного і дистанційного навчання свідчить, що 50 % респондентів відповіли «ні»; 34,6 % обрали відповідь – «майже однакові, але мають деякі свої особливості» та 15,4 % відповіли «так».

Узагальнення отриманих даних є свідченням поверхневих знань майбутніх учителів-дефектологів про значення, можливості й ресурси змішаного навчання для використання у подальшій професійно-педагогічній діяльності.

Оскільки змішана форма навчання передбачає застосування різних платформ і способів зв'язку, тому ми не могли оминати питання про ефективність використання тих чи інших освітніх ресурсів (із запропонованого переліку респонденти мали обрати найефективнішу та найзручнішу для них освітню платформу). Це питання передбачало, що респонденти можуть обрати кілька відповідей. Більшість студентів (92,3 %) обрали платформу Google Classroom; 76,3 % опитаних вказало на онлайн-зв'язок на платформі Zoom; 61,5 % респондентів визначилися, що їм зручно працювати в онлайн-зв'язку через застосунок Google Meet.

Проаналізувавши відповіді респондентів, нами було розроблено та запропоновано до використання інформаційно-комунікаційний освітній простір, який охоплює весь процес змішаного навчання, за якого педагогічні й освітні технології поєднуються з інноваційними технологіями дистанційного, електронного, мобільного навчання для гармонійного синтезу теоретичного та практичного складників освітнього процесу, а також для забезпечення індивідуальної траєкторії професійно-особистісного розвитку здобувачів [1].

Для створення інформаційно-комунікаційного освітнього простору для майбутніх учителів-дефектологів нами обрано інструмент від Google Apps for Education – Google Classroom, який із легкістю можна використовувати як онлайн-майданчик для обміну інформацією та корисними матеріалами. Окрім того, для майбутніх учителів-дефектологів також створено спільноту у додатку Viber,

**Побажання та пропозиції респондентів
щодо реалізації змішаного навчання
в умовах воєнного стану**

Сутність пропозиції/побажання	Кількість (у %)
Синхронний режим навчання (чат, аудіо/відеоконференції, соціальні мережі)	13%
Використання інтерактивних форм роботи	12,7%
Інтенсифікація дистанційного навчання в умовах воєнного стану	46,8%
Посилення педагогічної фасилітації в освітньому процесі	27,5%

що дозволило швидко інформувати їх про актуальні події та сприяло майданчиком для обміну інформацією.

У створеному Google Classroom розміщені необхідні матеріали для професійної діяльності майбутнього вчителя-дефектолога, а саме: розроблено та подано посилання на вебквест, який оприлюднено на освітній платформі «Всеосвіта» («Корекційно-розвиткова робота з дітьми дошкільного віку»), блог «Майбутньому вчителю-дефектологу!» (платформа «Всеосвіта»), посилання на нормативно-правові документи тощо. Вважаємо доречним доповнити створений інформаційно-комунікаційний освітній простір для підготовки майбутніх учителів-дефектологів в умовах воєнного стану контентним матеріалом у вигляді відео, наприклад: «Дистанційне навчання: нові виклики та нові можливості» (URL : <https://cutt.ly/5LXxunc>); «Ефективна робота асистента вчителя та асистента вихователя в інклюзії» (URL : <https://cutt.ly/ELXxToF>); «Визначаємо психолого-педагогічні адаптації для дітей з різними типами освітніх труднощів» (URL : <https://cutt.ly/CLXx0oB>); «Організація дистанційного навчання в умовах воєнного стану: практичний інструментарій» (URL : <https://cutt.ly/CLXcm3T>) та інші відеоматеріали. Пропоновані відео, на нашу думку, слугують додатковим ресурсом для реалізації змішаного навчання в умовах воєнного стану та інформаційним доповненням, що яскраво демонструє особливості роботи майбутнього вчителя-дефектолога з дітьми в умовах змішаного та дистанційного навчання.

Після ознайомлення та опрацювання запропонованого інформаційно-комунікаційного освітнього простору респонденти пройшли завершальне міні-опитування, узагальнені результати статистичної обробки якого представлені у табл. 1:

Висновки. У підсумку маємо підстави стверджувати, що у сучасному світі освіта постійно розвивається, впроваджуючи нові методи та технології. Змішане навчання, яке поєднує в собі традиційні та онлайн-методи, стає популярнішим у різних сферах освіти, зокрема й у підготовці майбутніх учителів-дефектологів. Згідно з отриманими даними під час проведення пілотного дослідження існують усі передумови для реалізації низки психолого-педагогічних і науково-методичних заходів у форматі науково-методичних і науково-практичних конференцій, семінарів, тренінгів тощо, що сприятимуть вирішенню проблем фахової підготовки майбутніх учителів-дефектологів засобами змішаного навчання.

Перспективами подальших досліджень є вивчення змісту та шляхів психолого-педагогічного супроводу студентів в умовах змішаного навчання. Подальші дослідження у цьому напрямі сприятимуть створенню ефективної системи підтримки здобувачів вищої освіти, що забезпечить їхню успішну адаптацію до змішаного формату навчання та підвищить якість їхньої професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Бондар В. Г. Підготовка майбутніх учителів до позакласної роботи в початковій школі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2020. 321 с.
2. Дрокіна А. С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2020. 308 с.
3. Николаєску І. О., Степанова Н. М., Соловей Ю. О. Впровадження дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості освіти: державний контроль

4. Собченко Т. Змішане навчання: поняття та завдання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Т. 3, № 75. С. 73–76.
5. Технологія змішаного навчання в системі відкритої післядипломної освіти : підручник / за заг. ред. В. В. Олійника, ред. кол.: С. П. Касьян, Л. Л. Ляхощка, Л. В. Бондаренко; ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти». Київ, 2019. 196 с.

References

1. Bondar, V. H. (2020). *Pidhotovka maibutnix uchyteliv do pozaklasnoi roboty v pochatkovii shkoli [Preparation of future teachers for extracurricular work in primary school]*. (PhD diss.). Cherkasy [in Ukrainian].
2. Drokina, A. S. (2020). *Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti maibutnix uchyteliv pochatkovoї shkoly v protsesi profesiinoї pidhotovky [Formation of information competence of future primary school teachers in the process of professional training]*. (PhD diss.). Kharkiv [in Ukrainian].
3. Nikolaiesku, I. O., Stepanova, N. M., & Solovei, Yu. O. (2020). *Vprovadzhennia dystantsiinoho spetskursu «Monitorynh yakosti osvity: derzhavnyi kontrol v upravlinni diialnistiu zakladiv doshkilnoi osvity» [Implementation of the remote special course "Monitoring the quality of education: state control in the management of activities of preschool education institutions"]*. *Informatsiini*

4. Sobchenko, T. (2021). *Zmishane navchannia: poniattia ta zavdannia [Blended learning: concepts and tasks]*. *Pedahohika formuvannia tvorchoї osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh [Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools]*, 3, 75, 73-76 [in Ukrainian].
5. Oliinyk, V. V. (Ed.). (2019). *Tekhnolohiia zmishanoho navchannia v systemi vidkrytoi pislidyplomnoi osvity [Mixed learning technology in the system of open postgraduate education]*: pidruchnyk. DVNZ «Un-t menedzh. osvity». Kyiv [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 20.07.2024